1572 Dioclis.

Lier
22 Sw. fr.
7/May/28

Dioclis Caryſtij

MEDICI, AB HIPPOcrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Regem Epiſtola, De morborum præſagiis, & eorumdem extẽporaneis remediis.

ADHÆC,

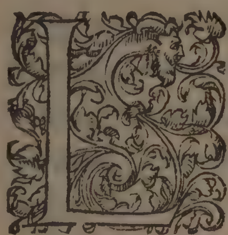
ARNALDI A VILLANOVA Medici præſtantiſſimi Conſilium ad Regem Aragonum, de ſalubri hortenſium vſu.

ANTONII MIZALDI MONLVciani, Medici, cura & diligentia.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum Regium Typographum.
M. D. LXXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRVDENTISSIMO
& integerrimo viro PETRO
SEGVIER in Pariſienſi principe
Galliarum Senatu Præſidi ANT.
MIZALDVS S.

Audabile equidem ac præclarum ſemper exiſtimaui, Præſes ornatiſsime, mortales rebus ad uitæ cultum, uſum & mores pertinentibus adiuuare, & iure iuſtitiáque eoſdem prudenter regere, ut cuique quod ſuum eſt ex æquo & bono, tribuatur: Sed non minus etiam laudabile ac præclarum eſſe duxi, adfuturos morbos mortalibus præſa-

gire, instantes præcauere, præsentes circunspectè curare, & sanitatis conseruationem (qua absente languēt omnia) salubriter docere. Cùm itaque in his *tribus & apertè, & breuiter*, Hippo*cratico more, versari animaduerterē, in hac ad* Antigonum A*siæ* Regem *aurea* Epi*stola*, Dioclem Cary*stium, fama & ætate, ut scribit* P*linius, ab* Hippocrate *secundum, & toties à* Claudio Galeno *in testimonium accersitum, ac magnificè laudatum: precium operæ facturum me putaui, si eum è* Græcia *in* Latium *haud ita pridem deportatum, publicæ vtilitati proponerem, ut cariosæ uetustatis manus effugeret: quod temerè factum esse nemo, opinor, iudicabit.* Nam *quid, per* Deos *immortales, præstantius esse potest in hoc uitæ & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priscorum inuenta, multo sudore, la-*

bore & uigilijs parta, candidè posteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretiosorum operum rapacißima, obliuióque infida memoriæ nouerca, & artium, scientiarúmque deprædatrix insidiosa, illa eripiat, aboleat & miserè sepeliat. Ne itaque in tantum discrimen ueniret Diocles Carystius*, illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à somno plus quàm* Epimenidis *longo, nimirum huc usq; 1882 annorum, uel circiter, excitare non sum cunctatus, magno, mehercule, sanorum & ægrorum commodo.* Nam *præter quàm quòd morborum partium corporis principum præsagia & signa breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non solùm inuentu, sed & absque impendio paratu facilia, ibidem præscribit.* Q*uæ, ecquid aliud, amabò, ob*

oculos ponunt, quàm priscam illam, & omnium primam, cùm Græcorum tum Latinorum, medicinam & medēdi artem? Quæ, ut simplex erat, quia hortēsis & campestris (ne longiùs eundum esset) ita absque ullo fuco, ulla arte, nausea & tædio, suauis habebatur, & urbanis æquè ac rusticis admodum grata & utilis. Cuius rei si quis à me antiquissimum testem exigit, ego statim de multis illi producam Marcum illum Catonem, triumpho, censura, & literarum claritate insignem. Qui, ut Plinius tradit, herbis quas plantauerat, & maximè hortensi brassica, se, coniugem, filium, necnon libertos ad longæuam senectutem incolumes perduxit. Fuit igitur olim, vel amplissimo Senecæ testimonio, medicina paucarum herbarum scientia. Sed posteà fraudes hominum, vt ille idem scribit

Plinius, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, & cõpositiones ac misturæ inexplicabiles decantantur, quæ solis hominum ingeniis constant. Non enim fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, vt verbis utar Plinij, parens illa, ac diuina rerũ artifex Natura: officinarum hæc, imò verò auaritiæ, commenta sunt.

Sed de istis paucula hæc satis erunt, ne cum Plinio bene dicendo, apud multos cum Plinio malè audiam: nam vt obsequium amicos, ita veritas odium sæpenumero parit. Ad te itaque, Preses integerrime, nostra se conuertet oratio: à quo supplex peto, vt, exporrecta fronte, & pro solito candore tuo, placidè, præstantissimum & antiquissimum hunc Dioclem medicum, vnà cum suo collega Arnaldo à Villa noua, medico itidem

clarißimo (quem paulò tersiùs loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hospitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic sanitatem tuam salubri hortensium vsu prosperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis signis & præsagijs, ceu digito, indicabit, & si aderunt, suauibus remediis & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulsabit. Vterque suum Opusculum Regibus scripsit & deuouit: ego meam in vtroque operam, tibi summo viro & Præsidi inculpatißimo, qui mihi Regis instar haberis (si quidem uerum id est quod Homerus scripsit,

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officiosißimè offero, & ex animo deuoueo: Eia itaque, ubi à grauibus Senatus occupationibus, & priuatis negotijs tibi respirare dabitur,

Sesquihoram scriptis illorum impende, sed hora

Sufficit

Sufficit: hoc nimium? ſubtrahe dimidium.

Verùm enimuerò, hîc ingens pectus meũ ſubit cura, ne ea quæ tibi dicamus præclaro tuo nomini parum reſpondeãt: Sed me in eo ſolatur, audaciorémque reddit Plinius, tradens multas gentes Dijs lacte ſacrificare: ad hæc, mola ſalſa litare qui thura non habent.

Addo quòd & Diuis ſupremos inter honores,
Ceſpes, & exigui placuerunt farra coloni.

quemadmodum ſcribit Statius. Malè præterea me torquet, quòd tam uili munuſculo, ſublimitatem tuam ſalutem: Sed rurſus hunc mihi ſcrupulum adimit magni Artaxerſis Perſarum Regis, præclarus & ſolennis modus, quo animos ſibi donantium munera, quamtumuis exigua, potiùs expendebat, quàm munera ipſa. Quæ magnitudine & corporis mole non ſemper æſtimanda eſſe,

Certò adamas, gemmæq́ue docent: nam corpore paruo
Oblectant Reges, diuitibúsque placent.

Verùm hæc satis, uel fortasse plura quàm oportuerit, præsertim apud occupatissimum Præsidem: Cuius laudes, pro mea tenuitate, sanè quàm libenter hîc percurrerem, nisi re uera scirem, laudanda alacriùs facere, quàm facta audire. Cùm itaque id mihi tua modestia negatũ sit, Præses prudentissime, ego interim Deum Opt. Max. qua potero sedulitate supplex precabor, vt & te, & præstantissimum Parisiensium Proprætorem filium tuum, Reipublicæ imprimis, deinde literis & literatis omnibus incolumes diù custodire dignetur. Lutetiæ, Idibus Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

Medici ab Hippocrate famâ & ætate ſecundi, aurea ad Antigonum Aſiæ Regem Epiſtola, è Græco Latinè reddita, De morborum præſagiis, & eorundem extemporaneis auxiliis per hortenſia, ANTONII MIZALDI *medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO REGI BENE AGERE.

QVONIAM ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & iam ſenilis procedit ætas, vniuerſæque philoſophiæ ac mathematicarum non vulgaris tribui-

Antigoni Regis eruditio non vulgaris.

tur cognitio, quibus ſingulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans, eam philoſophiæ partem quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Maieſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurētur, quibúſue præſidiis opportunè eis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minimè obſcura, cœli tempeſtatem ferè ſemper prę̨ueniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit vt tutiores euadant facilè colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille in-

Similitudo ſanè quàm appoſita.

dicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus illas obuiis vlnis excipere, & ad vnguem obſeruare minimè dedignaberis.

Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor, Caput, Thoracem, Ventrem, & Veſicam.

Corporis partes quatuor.

CAPVT.

CVM itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cuiuſmodi ſunt capitis ad ſupercilia vſque grauitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Manè lachrimantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingiuæ intumeſcunt. Itaque dum eiuſmodi

Præſagia inſtantium morborum capitis.

præſagiorum & ſignorum quidpiam animaduerteris, caput confeſtim repurgandum eſſe iudicato: nullis, inquam, pharmacorum præſidiis, verùm, ſumptis hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo, vel iuris ſemiſextario, quibus os ieiunum collues, & quoad pituita educatur gargarizabis. Hoc ſanè morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit, decocto ſinapi, in aqua mulſa & calente præmacerati, ieiunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblandè fricare, & tegumento quopiam calfacere: vt liquefacta pituita ſublato obſtaculo, meliùs fluere poſſit. Quiſquis præuiſa ſi-

Remedia morborum capitis.

Semiſextarius unciæ decem.

Cautela notatu digna.

gna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis opportunum fore certò ſciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῷ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui vuulæ, capillorum defluuio, vlcuſculis capitis & dentium cruciatui.

Accidentia ex neglectis remediis capitis.

THORAX.

QVando verò mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his pręſagitur & pręſignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: ſed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit, & ſalſa, amara, aut linioſa exſpuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis citra manife-

Signa morborum thoraci impendentium.

ſtam cauſam oboriuntur: oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigãt, vrgent ſuffocationes, ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudènter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad eius fieri poteſt, proritandus eſt ac mouendus: ſed abſque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & ieiuni, à Gręcis συρμαισμοὶ nũcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hauſta vomat. Qui dicta pręſagia & pręſidia negli-

Remedia morborum thoracis.

Vomitoriũ paratu facillimum.

negligẽdo prętermiſerint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripneumoniam, melancholiam, febres acutas, phrenetidem, veternum, & cum ſingultu faucium ardorem & phlegmonem.

Incommoda ex neglectis præſidiis thoracis.

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem inuaſurus eſt, his detegitur indiciis. Venter in primis conuoluitur, obmurmurat & perturbatur: eſculenta cum poculentis amarorem prę ſe ferunt: genuum adeſt grauitas, ſpinæ & lumborum rigor inflexilis, cum vniuerſi corporis laſſitudine, citra manifeſtam cauſam. Vbi hæc ſigna obſeruas, venter, nullo quidem medicamento, ſed victus ratione emolliendus ac

Indicia futurorum vẽtris morborum.

lubricandus eſt. Nam & meliùs & longè tutiùs eſt iis vti, quibus non facilè poteſt delinqui. Ex horum claſſe & numero ſunt beta aqua mulſa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condîta: cuncta enim hęc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd ſi pręſagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici ſeu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & ſuauior & tutior eſt. Vtilis etiã fuerit læuis braſſica, multa aqua elixata. Huius etenim iuſculũ heminæ dimidię ſeu vnciarum quinque menſura cum melle & ſale hauſtum, ſummè iuuabit: perinde atque cicerum decoctum ieiuno ſtomacho eadem menſura potum: nam eundem habet effe-

Remedia morborum ventris per illius lubricationem.

Aluum blãdè & facilè ſoluentia.

ctum. Hæc ſigna & auxilia parui-pendentibus affectiones iſtæ ſæpenumerò ſuccedere ſolent: diarrhœa, diſenteria, lienteria, voluulus, coxarius morbus ſeu iſchias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoides, & articularis cruciatus.

Quæ ſequũtur neglectã ventris curationem.

VESICA.

QVando autem veſicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoſcitur. Poſt exiguum cibum plenitudo infeſtare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor vniuerſi corporis. Somni adſunt graues, vrinæ tenues, aquoſæ & ægerrimè ſtillantes, necnon circa pudenda bubones, vel œdemata. Vbi ſeſe

Signa morborum veſicæ propinquãtium.

proferent eiuſmodi ſigna & præſagia, auxiliis lotia impellentibus & promouentibus, opportunè ſuccurrendum erit. Id quod ſine periculo præſtabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modò cyathi duo iuſculi, ſeu vnciæ tres, quotidie exhibeantur: manè nimirum & veſperi, cum aqua dauci, ſmirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æquè ſingula proſunt. Cicerum quoque præmaceratorum & coctorum aquam, ſi cum vino biberit ægrotans, idem prorſus conſequetur. Qui verò ſcripta ſigna & auxilia imprudenter neglexerit, à ſequẽtibus morbis ſibi metuat: nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiaſi, nephritide,

Auxilia affectuum veſicæ.

Incommoda ſequentia neglectam curationem veſicæ affectæ.

ſtranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus ſignis & malis quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet.

Aduertenda & notanda.

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paraphraſtem veriùs quàm interpretem me præſtiti) alia aliquot hîc omiſſa, de ſeruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeſtates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc ſeptẽtrionalis cæli & ſoli noſtri inclinationem & clima, idcirco hîc omittere nobis uiſum fuit.

Cur autor ad finem græci exemplaris ſcripta quædam conſultò omiſerit.

DE SYRMAISMO, ET RATIONE PVRGANDI PER VOMITVM, EX AEgyptiorum inuento & formula.

QVIA in ſuperiore Epiſtola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaiſmi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lãgio medico & philoſopho præſtantiſſimo in medium de Syrmaiſmo producam.

PLVTARCHVS *autor grauiſsimus, in Dialogo cui titulus, Quòd bruta ratione vtantur, Gryllum quendam ad hunc modum loquẽtem introducit,* τοὺς μὲν γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκούομεν εἶναι. *quod eſt, Audimus quidem Ægyptios omnes medicos eſſe: Nempe qui in omni philoſophia & magiæ naturalis ſapientia & vetuſtate omnes vniuerſi orbis incolas longè ſuperarunt. Qua primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, aſtrorum, &, vt verbo dicam, omnium terræ naſcentium vires, ſed etiam rerum cæleſtium, diuinarúmque cauſas, & præcipuè morborum, omni ſolertia ſcrutati ſunt. Nec temerè, quid enim prodeſt ægrotis medicus, vt tradit Polybius, qui effectuum corporis cauſas ignorat? nihil ſanè. Proinde cùm Ariſtoteles graui morbo decumberet, medico ſuo multa vetanti, & non pauca citra morbi cauſam edicenti, ſcitè, atque eleganter fertur reſpondiſſe: Ne me cures vt bubulcum, vel foſſorem, ſed priùs morbi cauſam ediſſere, ſic me præceptis tuis morigerum facilè reddideris. Sed, vt ad Ægyptios redeamus, illi, Diodoro Siculo authore, aſſerunt ex cibario-*

Vide Platonem in Timæo, & Euſebium de præparatione euangelica.

Polybius libro ſecundo & tertio hiſtoriæ. Et Aelianus lib. 9. cap. 23.

Lib. 2. ſuæ Biblyothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur ieiunio, aut vomitu, ídque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, vt Hippocrates quoque edixit, curare oportere. Id quod Herodotus quoque in Euterpe affirmat: Apud Ægyptios, inquit, adeò erat frequens vsus clysterum, vt quouis mense triduò se purgarent vomendo, & intestina sanitatis ergo clysmate eluendo. Quod ab Ibide volucri Ciconiæ simillima, & à canibus didicerant: qui vt Claudius Ælianus tradit, dum lumbricis infestantur, segetem herbescentem depasti eos egerũt: cùm verò alterũ ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario similem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per aluum bilem æruginosam & quicquid in vtroque eorum ventre redũdat exonerant maximo eorum commodo. Vnde etiã Ægyptios Syrmaismum, quo canes vtrumque ventrem expurgant, didicisse, idem Ælianus refert: & ob id beneficium, Canes sub Anubis nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantùm nili effluuio, sed præclaris etiam philosophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fœcunda, per totũ terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & sapientiæ præcepta capessenda, Democritus Abderita, Pythagoras & Plato in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in Latium, aut, si mauis veterem Græciam attulerunt. At Democritus Chaldæos etiam inuisit, & Babylonem ingressus magos, & postea Indorum gymnosophistas salutauit: A quibus sapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum thesauris onustus, tandem in Græciam rediit, & Hippocratem, cum quo diu familiariter vixit, præter

Aphorismo 22 sectionis secundæ.

Aelianus libro 5. cap. 46. & lib. 8. cap. 9. de animalibus.

Vide Herodotum & Diodorum.

Lege Eusebium libro 10. cap 2 & Cic. lib. 5. de finib.

alia multa, Syrmaiſmum Ægyptiorum, vt par eſt credere, docuit. Cuius vſum ille idem Hippocrates in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat, ἢν δὲ καὶ εὐήμετος εἴη, ἐμέειν ἀπὸ συρμαϊσμοῦ, *id eſt. Si patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à ſyrmaiſmo ſinito: taliter enim, inquit Galenus, leues & mediocres alui deiectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis: Nempe melle affatim deglutito, aqua mulſa meraciore, ſucco ptiſanæ ex aqua per ſe, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, ſurculis veratri albi in raphanum defixis: vel raphanis ſolis poſtero die ex aceto mulſo comeſtis: nec verò tantùm lentoris habet, quantùm raphani ſuccus, aut bulborum narciſsi, qui vomitum quoque prolicit. Non temerè igitur Diocles Antigonum regem admonet, vt ægritudines thoracis imminentes, ſyrmaiſmo præueniat. Quod attinet ad ſyrmaiſmi etymũ,* ἀπὸ τοῦ συρμαΐζειν *deduci videtur, quod, autore Suida, purgare per vomitum & aluum ſignificat, & pharmacum, quod id operatur,* συρμαίαν *dixerunt. Sed de ſyrmaiſmo, & purgatione per vomitum hæc in præſentiarum ſatis erunt.*

Hippocrates lib. 2. de articul. & Galenus ibidem.

Vide Comment. Gal. de fract. oſſium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suidæ & Phauorini.

ARNALDI A VILLA-NOVA, medici præſtãtiſſimi, Conſilium ad Regem Aragonum de ſalubri hortentium vſu.

De ſalubri uſu Olerum.

OLERIS nomine hîc intelligimus, plantas eas, quæ in vſum coquinæ veniũt, vt ex illis parẽtur iuſcula, fercula, condimẽta & ſimilia, ſiue ſint herbæ, vt caules, lactucæ, ſpinacea, betæ, & aliæ: ſiue fructus plantarum, vt cucurbitæ, cucumeres, cinaræ, melones, & huius plumæ alij: ſiue radices eſculentæ, *Quid hîc per olus intelligendũ.*

vt cepæ,porra, raphani, allia, & ſimiles. Imprimis itaque moneberis, quòd temperato corpori & euchymo oleribus veſci non expedit, præſertim crudis,lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æſtus & calores immodicos, mediocriter vti conceditur, ad placandum & temperandum ſanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex pauco aceto roſacea aqua defracto,ſumi poſſunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperamẽto ſunt prędita. Borrago & bugloſſum domeſticum,omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: ſed his imprimis quorum aluus pigra eſſe ſolet. Nec ineptè fiet,ſi ad tollendam illorum

Cruda olera corporibus temperatis noxia.

Borrago & bugloſſum quibus congruant.

aſperitatem, nonnihil tenerrimorum ſpinaceorum, vel blitorum, ſed nequaquam rubeſcentiũ, vnà decoxeris: & ſi æſtas aderit, lactucam adiieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, naſturtium, petroſelinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliũ cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel ſeparatim ſumi poſſunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æſtate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, naſturtium, vrtica tenera, petroſelinum, caules rubri, aut criſpi virides. Albi caules quorum latæ ſunt coſtæ & brachia cum leni folio, vtiliter ſumuntur æſtate

Spinacea & Bliti, cum illorũ vſu.

Caules albi.

& autumno, ſi in arido ſolo & vmbroſo loco educati fuerint: ſed omnium maximè eorum ſummitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.

Aſparagi. Aſparagorum teneritas prębullita verno tempore locum habere poteſt. Verum enimuerò, in horum omnium vſu tria obſeruare conuenit.

Tria ſummè obſeruanda in olerum vſu. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem feſtinãt. Alterũ, ne cum lacte animalium condiãtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carnium, & omniũ maximè gallinacearũ iuſculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recẽti, perappoſitè ac ſalubriter condiẽtur. Quod attinet ad

Cucurbita. cucurbitas, ſatagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & veſicæ noceant. Nec inſalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne inteſtinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conſpergere, ne ventriculo officiãt. Tertium in vſu olerum obſeruãdum id eſto, vt ante alia fercula ſumantur, exceptis caulibus, qui ſub finem menſæ locum habere poſſunt, ob quandam ſtipticitatẽ, vt ita dicam, & nitroſitatem, qua ſunt præditi, maximè criſpi, virides, ac rubri. Si autem excluſa eorũ ſubſtantia, ſolum iuſculũ haurire perplacuerit, omniũ primùm, hoc eſt, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifeſtam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd ſi vtrumque vnà ſumere viſum fuerit, ni-

Caules ſub finem menſæ locum habere.

mirum & iuſculum & cauliũ carnem, ſedulò obſeruabis, ne ventriculo negocium faceſſas, & ciborum coctionē præpedias, ob contrarias facultates. Expedit itaque ad id incommodi depulſionem, vt antè pręſcriptam eorum conditurã & coctionem prębulliant: aut aqua feruens ante cocturam illis aliquoties ſuperfundatur: vel ex iis iuſculum initio paſtus hauriatur, & in fine herbacea ſubſtantia.

De vſu caulium pulchra & notatu digna.

De ſalubri uſu Radicum hortenſium eſculentarum.

RADICES hortenſes quibus ſolemus veſci, ſunt porri (aut ſi mauis porra) cepæ, allia, raphani, rapa, napi, paſtinacæ, & ſiſera. A primis quatuor debent prorſus

Hortorum radices eſculentæ.

abſtinere qui calido ſunt temperamento, maximè ſi cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iuſculis & cibario vſu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulſantium hęmorrhoïdum ſunt obnoxii, vel extemporaneæ inſperatæq́ue illarum eruptioni. Quãquam minùs periculi ingruere ſolet ab albis cepis, modò prębullitæ fuerint, & ex eis factum ſit, vt vocant, Cepulatũ, cum optimis carnibus, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimuerò quia tale ferculum ventrem ſolet ſoluere, idcirco principio menſæ & ante alios cibos ſumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoſcunt. Rapa dulcia, & napi

Porrorum, ceparum & alliorum vſus.

Cepulatũ.

Rapa & Napi.

tenerrimi, cum carnibus, abſque melle, pipere, & cimini aut carui ſemine decocta, ſic ſatis probãtur, etiam ſi nullo condiantur ſapore. Quòd ſi aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tuſum, vel Zinziber, cinnamomúmue, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & viſui proderunt.

Paſtinacæ. Paſtinacæ, præſertim albæ, ſub feruentibus cineribus aſſatæ, aut in iuſculo cum carnibus elixatæ, ſalubriter ſumi quandoque poſſunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præſtant auxilia cum præcedentibus: modò prima menſa, vt anteà ſcriptum fuit, exhibeantur.

Siſera quibus proſint. Siſera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè ſumi poſſunt frixa, &

vt par

vt par eſt, condita. Sed ſi caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatiſmo tentarentur, illis abſtinendum eſſet: quoniam humido capiti & pulmoni ſummè nocent.

De ſalubri uſu Leguminum.

Legumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur ſanitate. Quapropter vitanda eſt eorum ſubſtantia, & maximè ſiccorum. Si tamen viridium & recentium vſus cuipiam expeteretur, cōſentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exſiliquata decoquantur, & ſub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: niſi ſatius eſſe duxeris fieri id cū iuſculo pinguium carnium, excluſo la-

Viridium leguminum vſus & cōditura.

Fabæ, piſa & cicera.

ꝺte amygdalino. Fabę, piſa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm piſa, quæ albo & rotundulo ſunt corpore. In ſumma, quęcunque ex leguminibus ſicca erunt, abſque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim conciſa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: pręcipuè ſi ex freſa faba ferculum parari debeat. Legumina quę cum animalium lacte in vſum veniunt, prorſus fugienda ſunt. Verùm per eſuriales illas & longas ferias (vulgus Quadrageſimam vocat) in quibus obſtruentium alimẽtorum & ſaburrantium quamplurimi larga copia vti ſolent, vt piſcium, polentarum, & ſimilium,

Legumina cum animalium lacte cocta, fugienda.

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima menſa interdum haurire iuſculum piſorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud eſt, quàm decoctum id, quod priſci medici ſummoperè laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem piſa vel cicera in aqua dulci: poſtridie ebullitionibus aliquot blandè feruent: colatura mundo vaſe excepta, appetente hora paſtus cum vini albi tãtillo, & pauco ſpicę nardi puluere, nec non mediocri ſale & croco, vnica ebullitione rurſus feruet, ac tum demum prima menſa hauritur. Iuſculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinæ vias emũdat, vnde corpora

Iuſculum piſorum ſeu pureta, quo modo antiquis parabatur.

Pro calculo & arenulis.

à calculo & arenulis eximiè tuetur & præseruat, maximè si pręmollita fuerint pisa, aut cicera, in aqua decoctionis radicum petroselini, & ibi, quo dictum est modo, percocta. Populares falluntur in eo, quòd sibi persuadent idem commodi esse in iusculo cicerum maceratorum & remollitorum in lixiuio. Nam sic tota substantiæ tenuitas & subtilitas ab illis separatur.

De *salubri usu fructuum, tam arboreorum, quàm herbaceorum.*

FRuctuum vsus non conuenit euchymo corpori & temperato ratione cibi, sed potius medicamenti: fructibus itaque moderatè vti conuenit, obseruato semper

Fructibus prudenter ac moderatè vtendum.

commodo, & incommodo, quod ex eorum vſu pendet. Nam ad voluptatem non ſunt ſumendi, quin potiùs ad vtilitatem & ſalubritatem. Itaque, qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte conſideratè proſpicere, in quę detrimenta poſſint incidere, cùm ex ea cœli & aëris conſtitutione quæ tunc ſeſe offeret, tum ex alimentis & rebus quę in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vigebunt. Cęterùm, quia æſtiuo tempore & calido ſanguis facilè incenditur, autumno verò ſicceſcit, idcirco per ea tempora liberum eſt frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum ſanguinem. Inſuper quia per calores mēbra corporis rareſcūt, & hinc reſeratis eorum ſpiraculis facilè effluit

Frigidis & humidis fructibus quādo vtendū.

natiuus calor vnà cum ſuo ſpiritu, ob id tunc temporis vti cōceditur fructibus moderatè adſtringentibus: quales ſunt ſubacerbi, auſteri, & ſtiptici vulgò nuncupati. Quo etiam caſu cōgruit acidorum vſus, ad internum æſtum frangendum, aut ſaltem leniendum. Adde quòd aëris ſiccitas ſępenumerò aluū reſiccare ſolet: quò fit, vt æſtate humectāda ſit vſu fructuum dulcium & humidorum. Quorum pręſidio conciliari etiam poterit ſomnus, qui plærunque à ſiccitate prępediri conſueuit. Iuuabit denique eorundem vſus, ac ſummè proderit ad ſitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æſtum per ea tempora leuandum.

Quando vtendum fructibus acidis, aſtringentibus, humidis ac dulcibus.

His dilig̃eter animaduerſis, facilè, vt opinor, colliges vſum fru-

ctuum, quo dictum est modo selectorum, æstate feruida, & sicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad sanitatis conseruationem attinet, pro canone, ceu rata sententia habeto, fructibus nunquam esse vtendum, siue crudi, siue cocti erunt, donec in sua arbore perfectam assecuti fuerint coctionem & maturitatem, si quidem id fieri potest. In his mora excipiuntur, quorum vsus probatur antè quàm ex integra maturitate nigrescãt. Nam tum sanguinem inficiunt, & ad putredinem viam sternunt, excitántque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs est vsus, epidemici morbi, populares & pestiferi, maximè vigere solent: nisi

Fructibus ante perfectam maturitatem nũquam vtendum.

Mora.

fluxionibus alui impediantur. Abſtinendum eſt à fructibus, quoties in illis vermes cumulatim gignuntur, aut fructus ipſi internè tabeſcunt. Quod inde cognoſcitur, quia parte interiore natiuum colorem deponũt, & genuinam pulpam nequaquam præ ſe ferunt. Quo fit, vt tales fructus, quotidianas febres, & continuas ac putridas, comites plerumque habeant, & frequenter generent: niſi fortè illorum cruditas & corruptela, ſoluta aluo peſſum eat, aut copioſis ex ſudore laboribus, vel aliter, à corpore excludatur, aut per vrinas opportunè eluatur & effluat. Obſeruandum inſuper erit, ne ſimul diuerſi fructus ſumantur: quantumcunque fuerint in ſuis naturis & qualitatibus propinqui. Vt ſi contin-

Vermiculoſi fructus fugiendi.

Diuerſos eadẽ menſa fructus non debere ſumi.

contingat prunis vesci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti cerasiis: quin potiùs his, aut illis, simpliciter, prima mensa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtrisque simul vti, quamuis valde prosint excretioni alui, sed alteris duntaxat seorsim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficubus, quo dictum est modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter prosint, & aluum optimè subducant, iusculum desuper hauriendum erit, vel alius quispiã liquor idoneus. Verùm, biliosis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam superbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd si ad illos-

Vt ficus prosint & aluum subducant.

E

De vuis & earum vsu salubri.

met effectus vua ſumi debuerit, ſedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, ſed longè antè: præſertim ſi recẽs & exactè matura fuerit. Nam ſic flatus, & ventoſa tormina non ſolùm promoueret, ſed etiam ebullitionem, & neſcio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi ſubuerſione, perturbatione & coctionis impedimento, moliretur. His accedat, quòd vuis ſumptis, vinum deſuper nullo modo eſt hauriendum: quin potiùs iuſculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vuam manducare, ſit illa dies aliquot antè decerpta & adſeruata. Id quod fieri ſi minùs poſſit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum ſuperfuſa frigida, menſæ apponatur. De perſicis, anteperſicis, & ſimilibus mol-

Pulchra de vuis & obſeruatu digna.

li cute & carne prędititis fructibus, idē ferè sentiendum erit. Nam Persica sumũtur initio mēsæ & primo eius vestibulo, ad mouēdam aluũ, & ducēdas deorsum fęces: iis maximè quibus calidum & siccum est hepar: sed tunc non expedit ficus sumere, quæ magna scatent humiditate. Nocent verò, vt etiá aquosi & frigidi fructus omnes, iis quorum viscera frigida habētur & humida. Si tamen & his & illis vti visũ fuerit, aliquãtisper præmacerari debent in vino aliquo generoso, si eadem die ex sua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò post collectionem, Soli exponentur, longè sapidiores ac salubriores gustu esse deprehendentur. Cęterum, si cui calida habenti viscera, notabili quantitate ficus edere visum

De Persicis & eorum vsu.

De ficubus pulchra & notatu digna.

erit, ei ſanè quàm optimum fuerit durioris carnis perſica, vel anteperſica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æſtate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficubus pręſtantiſſimæ habentur, quibus rubicunda eſt pulpa, & ſapor ſubacris, cenſentúrque vtiles eſſe iuuenibus,& calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hactenus ſcripta ſunt, ad eos quoquefructus referri poſſunt, qui ad temperandum ſanguinis æſtum & feruorem ſumuntur, cuiuſmodi ſunt cucumeres & melones: pręterea qui ad placādam bilis acrimoniam & eius incendium reſtinguendum offeruntur, vt facere ſolent acidi fructus & frigidi.

Melones, citruli & cucumeres. Sed hîc nequaquam eſt omittendum, nec item obliuiſcendum,

quòd cucumeres, melones & citruli vnà ſumi non debent. Qui ſi fortè ad mēſam apponentur, parū ex eorum pulpamento licebit degustare, ídque ante cibos alios. Quod iuuenibus & his quibus calida ſunt viſcera, pręceptum erit. Quanquam, æſtiuis caloribus, & per κυνοκαύματα non incongruè, nec inſalubriter ſub finem cœnæ ab iiſdem ſumi etiam poterunt: vt diaphragmati & ſuperioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æſtuantibus, perfrigerium aliquod accerſatur: maximè vbi ſomnus paulò pòſt ſequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur perſica, vel, vt legunt alii, citria, ſub finem cœnæ ſumpta, plus proſint, quàm initio eiuſdem, licet aquoſi & humidi ſint fructus, nimirum *Obſeruatu & notatu digna.*

Cur humidi fructus, subacerbi & acidi mensas claudere debeant.

quòd squallorem, & partium corporis superiorum æstum mitigent, & suauem somnum procurẽt, grauésque halitus & fumos à præsumptis cibis elixis, vel assatis, & acribus eorum condituris excitatos, dum ex ventriculo & hepate sursum volare, & cerebrum petere satagunt, deorsum redire, & veluti posito desuper operculo, intra proprios cancellos sese continere cogantur.

Pulchra & notatu digna.

Vtilius nihilominus esset, ad æstũ sanguinis leuandum, cucumerum quo decet modo apparatorũ, aut peponum, melonúmue pulpam & subcutaneã carnem longè ante cœnam sumere: in fine verò, persica, vel potius citria, vt anteà diximus, aut granata, selectáue poma cruda, cum tantillo panis: vel candentibus cineribus priùs exposita, &

perfrigerata. Acidi fructus & ſub-auſteri qui ad extinguendum, vel obtundendum flauæ bilis incendiũ, ad proritandámue & excitandam ciborum appetẽtiam ſumuntur, longè ante prandium exhiberi debent: cuiuſmodi ſunt ceraſa ſubacida, aut mora ſemimatura. Sed ſiue initio menſæ præſumantur, ſiue longè antè exhibeantur, nihil eſt ſuperbibẽdum. Niſi fortè metueres ne ab eorũ aciditate, vel acerbitate offenderetur guttur, aut ſtomachus, vel ſpiritalium membrorum quodpiam: Tunc enim conſultum eſſet, nonnihil iuſculi, vel vini aqua refracti, aut ſacchari optimi, ilico pòſt ſumere. Monendi itaque ſunt qui ieiuno ventriculo citria mala, aut limonia, vel granata acida, vel quid tale accipiunt,

Acidi fructus & ſub-acerbi quãdo vtiles.

Admonitio nequaquã neligenda.

vt id nunquam tentẽt, quin priùs illis ad manum ſit præſtantiſs. ſaccharum. Quòd attinet ad comprimentes & aſtringentes fructus, plurimi ſunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde ſumptis pyris abſtinendum eſt à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ablegandà ſunt ſorba, vel meſpila, & contrà. Verumenimuerò, inter comprimentes & adſtringentes fructus, non paruum eſt diſcrimen. Nam quidam comprimunt ſola ſubſtantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cõſtringendi. Rurſus adſtringẽtium & comprimentiũ nõnulli debiliter aſtringunt, & auſteri dicuntur, qualia ſunt pyra multa: alii fortiter, vt ſunt cotonea, ſorba, meſpila, & de guſtu ſimi les

De fructib. aſtringentibus & acerbis.

Fructuum aſtringentium varietas.

les fructus alij.

Sunt prætereà ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De astringentibus id in summa habeto preceptum. Si sola grauitate comprimãt, & non propria facultate aggregandi comprimendíue partes membrorum quibus obuiant, nec odorati sunt aut dulces, nequaquam sumi debent, maximè ab iis qui temperato sunt corpore & calore. Ob id recentes auellanæ vitandæ sunt, licet assumptum cibum cogant descendere. Nam dulcedine carent, stomacho sanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos spiritus: nec apertam adstrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ei censean-

Cur recentes auellanæ sint stomacho infestæ.

tur infestæ auellanæ recentes. Siccæ minùs nocent, quia minùs frigidæ. Quæ ſi vel tantillùm torreantur, multò minùs officient: ſic enim & dulcorem, & adſtrictionem quantulamcunque induunt, quâ prodeſſe poſſunt, perinde atque caſtaneæ, quando probè aſſatæ exhibentur in cibum. Hinc nimirum fit, vt poſtremæ ſumptæ, menſas claudendo, ventriculi orificium bellè firment ac roborent: prȩſertim ſi in prȩſtanti vino priùs demerſæ fuerint. De fructibus acidis & aſtringentibus hæc rurſus particularia habeto. Si dapes inchoent & menſas aperiant, aluum comprimẽt: ſi verò poſtrema menſa, hoc eſt, omnium vltimi exhibeantur, laxabunt & ſoluent: Nam vbi illi fercula alia prȩcedũt,

Caſtaneæ & earũ vſus.

Fructus aſtringẽtes quando exhibendi.

inferiores partes, quas obuias habent, ſtringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fęces & excrementa per reſtrictos meatus & tubulos ægriùs deſcendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum ſequũtur, contrarium moliũtur: nam ſupra fęces vias ſtringunt, & compriměedo cogunt illas deorſum properare. Adſtringentia, pontica & acerba nũquam ſumenda ſunt cruda, niſi fuerint condîta, vel diuturna in ſua arbore mora, vel legitima adſeruatione & repoſitione adſtrictionem acerbitatémue depoſuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thoracis membranas & muſculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomáue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

Sapores thoraci & eius partibus infeſti.

pingui carnium iuſculo coqui, vel vnà cum carnibus in paſtillũ componi: niſi ſatius tibi viſum eſſet, illa in feruentibus prunis, vt moris eſt, aſſare, & depellata, ac ſaccharo, aniſo, vel fœniculo conſperſa, mãducare. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratiſſimum eſt: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: ſed eo modo potentiùs adſtringunt, quàm ſi pingui carnium iuſculo decoquerentur. Sorba & meſpila, quæ rarò in ſua arbore matureſcũt, longa poſt collectionem mora natiuam deponunt acerbitatem. Idcirco ſi quis vrgente neceſſitate, vel imperante voluntate, meſpilis vti cogatur, aſſari, aut me-

Quomodo apparanda in cibũ cydonia, pyra, & poma acerba vel acida.

Sorba & meſpila.

ro incoqui debent, vt acerbitatem exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbitatem & acorem vtcunque deponunt: ſicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in ſuo natant iuſculo, & ob id à Græcis, κολυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in ſuo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus apparet: quoniam abſque melle, vel ſaccharo illæ condiũtur: ob id parciùs ac rariùs in cibum ſumi debent. Aſtringentes fructus, humidi & ſuccoſi, plus congruunt ſiccis tẽporibus, vt æſtate & autũno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, ſi quidem dulces

Immaturæ oliuæ & nuces.

erũt, hyeme & vere opportuni ade runt: cuiuſmodi ſunt dactyli & caſtaneæ: habẽt enim dactyli omnes neſcio quid aſtringentis facultatis & ſaporis. Si autem cogeret neceſſitas, hyeme & vere vti fructibus, ad emolliendam aluum, perappoſitè poſtrema menſa apponerentur dactyli, vel vuę paſſę cum ſuis vinaceis & granulis: modò nihil ſuperbibatur. Idem fiet, ſi paſtus initio ſiccæ ficus abſque pane manducentur: in fine verò, dactyli vel oliuæ: poſt quas etiam vuæ aliquot paſſæ, excluſo potu, non ineptè offerentur. Quòd ſi ſucc oſi fructus tũc temporis cuipiam arriderent, qui inter eos nocentiores habentur, vitari debebunt: vt ſunt brumales vuæ: nam renibus, veſicæ, & inteſtinis ſummè incom-

Fructus ad aluum ducendam quando & quomodo ſumendi.

modant. Deniqueſi liberet menſæ initio & prȩludio quidpiam ſucculentum prȩſumere,quod aluum ab excremẽtis expediat, ſanequàm accommodum huic rei ſeſe offeret dulce & odoratum pomum aſſatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit ex multo ſaccharo, cóque albiſſimo, commanducatum. Vtile inſuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demerſas, & mox frigida deſuper affuſa, exemptis vinaceis & ſeminibus internis comedere. Si verò ſuccoſis fructibus aſtringẽtibus & comprimentibus in fine paſtus, vti viſum eſſet, cuiuſmodi ſunt pyra quȩdam, ſumenda erunt cum vetere caſeo electo & friabili: vel candenti foculo aſſabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna de ſubducentibus aluum.

Aſtringentes fructus quomodo in fine paſtus ſumendi.

ita comedentur. Sed ab eis ſollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus ſunt obnoxij. Quòd ad oleaginoſos fructus attinet, vt ſunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, piſtacia, & ſimiles, ſi crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & piſtacia minùs lędũt recentia quàm ſiccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm ſicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiuſcemodi fructibus vti non expedit: quòd plus obeſſe, quàm prodeſſe queant. Poſſunt nihilominus tenellæ ac recẽtes amygdalæ, ventriculi æſtum opportuno tẽpore vtcunque

Amygdalæ nuces, & pineoli nuclei.

Amygdalæ recentes.

cunque

cunque mitigare: vt ſiccæ, vini vapores ne ſurſum euolent & caput offendant præpedire, ſi menſas clauſerint. Nuces recētes vt etiā ſiccæ, non ſolùm ſtomachum lædūt, ſed etiam viſum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piſcium viſcoſitate corpus egregiè tuentur. Auellanæ ſua natura hepar ſic ſatis roborāt, ſed ſtomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etſi de omnibus ſtomacho ſummè aduerſantur, ſunt tamen paralyticis valde vtiles, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita prægrauantur, & ob id ægrè ſpirant, & moleſtè pituitoſum mucum expectorant. Piſtacia frigido hepati & ſtomacho efficaciter proſunt, minúſ-

Nuces recētes & indurata.

Auellanæ & pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam positis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoso melle, aut saccharo fuerint excepti, & accuratè conditi, minùs negocium ventriculo facient, sed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm vtilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad vtilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vsum velut paraphrasi quadam congesta, sed paulò tersius, (quod absque calumnia, & iactantia dictum habe) si boni consulueris, me ad meliora tibi propediem ex vmbra in lucem proferenda, alacriter & perstrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIVS MIZALDVS LECTORI, S. D.

Rogatus à Typographo, vt confestim, aut si mauis me Grecè dicere, ἐκ τῦ παραχρῆμα, paginas aliquot vacuas, scripto quopiam ei replerē, ne fortè Prætoris albo, vt iactari solet, ascriberentur: ego hoc ipso præcipiti & momentaneo temporis articulo summè, si aliàs vnquam, occupatus, ad externa præsidia, & auxiliarem operam confugere fui coactus. Mihi itaque, velut Deus quispiam ad machinas, præstò adfuit, & sanè quàm libenter succurrit doctißimus, & in omni parte medicinæ exercitatißimus vir, Ioannes Lāgius, illustrißimorum Comitum Palatinorum Rheni medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planiùs loquar, lectione, tunc temporis periucundè fruebar. Ille itaque ex tēpore medicam Epistolam, & Problema sequens, De salubri vsu casei (de quo tam varia est apud Medicos disceptatio) Typographo mittendum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc est quæstio.

An caseus edendo sit salubris, ad Philippum Melanchthonem.

INdicta mihi erat per Cyrlerum nostrum cœna, inquit Langius, & quum iam secundæ mensæ bellaria apponerētur vnà cum caseo, tū, Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui facta fuit mentio: qui tibi edenti caseum de ma-

nibus eripuiſſet. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non paſſus fuiſſet, vt dominus ſuus ventriculum cibo praui alimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret. Tum ego rogatus reſpondi: me ſuſpicari famulum fuiſſe de vulgari illa medicorum hæreſi, qui aliorum ventriculos ſuis viribus metiuntur, & medicamenta non Socrati, aut Philippo, ſed vniuerſali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuerſimodè eſſe comparatam, vt hic naturâ incaleſcens, eſculenta craſſa & coctioni cõtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd eſculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, ſed proprietate quadam beſtiis hominibúſque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cõcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cõcoquere non poteſt. Puella à rege Indorum Alexandro fraudi veriùs quàm muneri miſſa, napello impunè veſcebatur. Coturnices ſemine hyoſcyami & veratri pingueſcunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, ceteríſque animantibus venena ſunt deleteria. Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non veſcatur caſeo, alter abſtemius viuat: Quo tamen caſeo, Zoroaſtes, artis

Galenus libro 2. de aliment. facult.

magicæ inuētor, viginti annis in deserto vixisse traditur, ita tēperato vt vetustatem nō sentiret. Quod siccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recēs implicitus à putredine immunis seruabatur. Proinde Hippocrates prudēter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non simpliciter, inquit, existimare oportet, quòd malum edulium sit caseus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obstat quòd aliqui caseum crassi & viscidi alimenti, quo epatis, renum, venularũque obturentur meatus, ac arenulæ in renibus ac vesica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coalescant, causantur, & passim opponunt.

Libro 6. simpl. medicam.

Nec id, Philippe, te à casei esu deterreat: moderata quippe salis conditura, hæc casei incommoda corrigit, quæ humorum lentorem incîdit, friabiles reddit arenulas, meatuum obstructiones referat, neruosum ventriculi osculum roborat, appetitũmque eius languentem sua acrimonia excitat, & nauseam sistit. Ob id non temerè veteres salem irritamentum gulæ vocarunt. Quod & columbæ apprimè norunt: quæ, vt refert Plinius, pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora spuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni malíque succi alimentis terreat, cùm ait: Ex caseis omnibus crassus est succus, insupérque ex vetustis malus: recenter autem coactos, prima mensa

Conditura salis commoda.

Casei salubris conditio.

ad aluum ducẽdam manducare licet cum mel-le: nam, inquit, & minùs craſſus eſt quàm veterum ſuccus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè veſcere caſeo recenti, ſalis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem reſipiat, à vetuſtatis acore alienus, confiſus Hippocratis, Apollinis noſtri, oraculo, quo ait: Paulò deterior cibus aut potus, ſuauior autem, melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferendus. Hactenus Langius.

Aphoriſmo 38 Sectionis 2.

Cæterùm vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caſeum vindicarem, ſequentes verſiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum eſſe duxi, vbi caſeus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt eſſe nociuum:
Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.
Qui Phyſicam norunt hæc de me teſtificantur,
Optima poſt epulas caſeus eſca datur.
Rurſus, opem ſtomacho languenti caſeus adfert,
Si poſt extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caſeus & panis bonus eſt cibus, herculè, ſanis:
Si non ſunt ſani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci induſtriâ ex caſeo confecta, præter Apicium & Atheneum, Platina in libro de honeſta voluptate illi abũdè ſatisfaciet. Hæc ſatis pro Caſeo.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA ſanctione cautum eſt, ne alius quiſpiam pręter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, *hæc duo Opuſcula,* ANTONII MIZALDI *Monluciani, medici, cura & diligentia emiſſa,* Dioclis *ſcilicet* Caryſtij, *de morborum præſagijs, & eorundem extemporaneis remedijs: & Arnaldi à Villa noua de ſalubri hortenſium vſu,* intra quinquenium abſque manifeſto eiuſdē Mizaldi cōſenſu, ſub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui ſecus fecerit libris & pœna in ſanctione æſtimata mulctabitur. Conceſſum fuit Priuilegium Lutetiæ Pariſiorum, die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Conſilio,

DENYS.